

ACTUEEL

 Wetenschap



Duikers worden met een speedboot van het schip naar de locatie van een wrak gebracht.

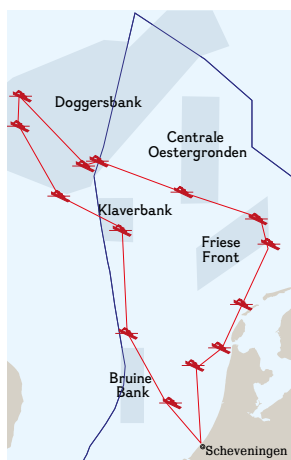
Waardevolle wrakken

Ruim honderd kilometer ten noorden van Texel ligt de Commandant Fourcault voor anker. Twee feloranje boeien dobberen een stukje verderop. Veertig meter daaronder: een scheepswrak. Een raar idee dat het onder dit kalme wateroppervlak barst van het leven en van archeologische schatten. Maar met de twintig duikers komen de bewijzen van die rijke onderwaterwereld aan de oppervlakte.

Een bioloog houdt een grote zwart-witte schelp voor mijn neus. "Dit is nou de noordkromp!" Het schelpdier (*Arctica islandica*) kan vijfhonderd jaar oud worden en is daarmee een van de langst levende dieren ter wereld. De duikers hebben bij elkaar tientallen lege schelpen meegenomen, samen met een flinke lading oude visnetten. Wat nog leeft, gooien ze terug.

Die netten zijn een probleem, zegt expeditieleider Ben Stiefelhagen. "Er komen ontelbaar veel vissen en krabben in vast te zitten. Zelfs zeehonden en bruinvissen sterven erdoor." Stiefelhagen zet zich al meer dan tien jaar in voor een schonere Noordzee. "Mijn hoofddoel is de zee schoner achter te laten dan hoe ik deze 25 jaar geleden bij mijn eerste Noordzeeduiken aantrof."

Om dit doel te bereiken organiseert Stiefelhagen, een oud-marinier die nu onder meer veiligheidstrainingen geeft op het water, in samenwerking met het Wereld Natuur Fonds (WNF) een expeditie naar de Noordzee. Biologen, archeologen en fotografen gaan mee om een gedeelde passie uit te leven: wrakduiken. Als team dalen ze af naar de scheepswrakken om visnetten los te snijden, maar



— Route Expeditie Noordzee
— Scheepswrak

daarnaast heeft iedere deelnemer ook een persoonlijk doel. Twee taxonomen zoeken diersoorten die nog niet in Nederlandse wateren zijn gesignaleerd, een ecoloog houdt zich bezig met de leefwijze van platte oesters en archeologen hopen een onbekend wrak te identificeren.

Na de duik is iedereen druk bezig met zijn 'vangst'. Lodewijk van Walraven, bioloog en promovendus bij het NIOZ en Deltares, laat me de inhoud van een bakje zand zien. "Kijk, een glanzende tepelhoren", zegt hij enthousiast. Als ik goed kijk, zie ik een slakje tussen het grind bewegen. Even later bekijkt hij de inhoud van het bakje door een microscoop.

De werkelijke reden waarom de bioloog aan boord is, is niet de glanzende tepelhoren, maar zijn onderzoek naar kwalen. Kwallen leven het grootste deel van hun leven op de zeebodem, als een poliepje dat lijkt op een kleine anemoon, vertelt hij. De vorm waarin wij ze kennen, is slechts hun voortplantingsstadium. "In Nederland is er maar één kwalensoort waarvan we weten waar de poliepen groeien. Ik vermoed dat een aantal van de nog onbekende soorten op scheepswrakken zit."

Dit is slechts één voorbeeld van het belang van scheepswrakken voor het onderwaterleven. Volgens Chris van Assen van het WNF zijn er naast de cultuurhistorische waarde nog diverse andere redenen waarom de wrakken moeten worden beschermd. De plekken waar ze liggen zijn hotspots van biodiversiteit, en daarom wordt er veel gevist. Maar al decennialang neemt het aantal soorten af. Niet alleen door de visvangst, maar ook door een toename in scheepvaart en recreatie.

Voor een rijke biodiversiteit zijn zowel zachte als harde bodemsoorten nodig. Zand is er veel in de Noordzee, maar harde bodem is er vrijwel nergens meer. Vroeger lag de zeebodem bezaaid met stenen uit de ijstijd en waren er riffen van de platte oester, een soort die inmiddels door visserij en ziekte bijna volledig is verdwenen. Daarna namen scheepswrakken op kleine schaal de functie van harde bodemsoorten over. Maar sinds de Tweede Wereldoorlog zijn er amper nog schepen in de Noordzee gezonken. Kunstmatige riffen, zoals de fundering van windmolenparken, kunnen de natuur een handje helpen.

Dit jaar heeft de overheid drie gebieden in de Noordzee een beschermde status gegeven. Zo zijn de Doggersbank, de Klaverbank en het Friese Front aangewezen als zeereservaat, en mag er in delen van deze gebieden niet meer worden gevist met sleepnetten. Maar het specifiek beschermen van wrakken is ingewikkeld, omdat ze vooralsnog niet als 'bodemsoort' worden erkend. Het WNF is blij met de beschermde gebieden, als een eerste stap op een lange weg naar een gezondere Noordzee.

"We hebben op veel meer manieren dan we denken belang bij een schone zee", zegt marien bioloog en Noordzee-expert Van Assen. "We halen er voedsel, zuurstof en energie uit. Men denkt misschien dat we alles al weten, maar de zee is heel dynamisch, dus we moeten blijven leren om te weten hoe we haar weer in balans kunnen brengen."

Vaststellen wat er zich allemaal onder die vandaag zo gladde waterspiegel bevindt, is daarin een cruciale, eerste stap. De duikers trekken hun pak weer aan. Tijd voor hun derde duik van de dag. – Myrthe Prins

'Spooknetten' blijven onder water doorvissen (links); Chris van Assen van het WNF bekijkt iets heel raars!